

A Nemzeti Könyvtár azon felül, hogy ellátja az országos jellegű tájékoztatási központok számára jellemző általános funkciókat, még a következők ellátására köteles: 1. az egységes könyvtári rendszer keretein belül megoldani a módszertani irányítást és a tevékenység koordinálását; 2. mint a nemzeti bibliográfia központja kiadni a kurrens és egyéb nemzeti bibliográfiákat, koordinálni a könyvtárak tájékoztató-bibliográfiai tevékenységét; 3. el látni bibliográfiai információkkal az irányító szerveket; 4. Biztosítani a vezető szervek számára a nemzetközi szervezetek és a gazdasági egyesülések kiadványainak dokumentumállományát; valamint a kormány, a hivatalos és a törvényhozó testületek kiadásában megjelent anyagok állományát; 5. az országos és nemzetközi tájékoztatási szervekkel összehangolva megteremteni a sajtótermékek egységes könyvtári-bibliográfiai feldolgozását és biztosítani az egységes könyvtári rendszernek együttműködését a tudományos-műszaki tájékoztatás országos rendszeréhez tartozó valamennyi fontosabb tagjaival; mint a könyvtártudomány, bibliográfia és könyvészet tudományos intézménye a bolgár Círiell és Metódi Nemzeti Könyvtár tudományos tevékenységét köteles koordinálni az informatika illetékes intézményeivel.

A bolgár Tudományos, Műszaki Tájékoztatás Országos Rendszerének irányítását, fejlesztésének fontosabb irányvonalait, az egyes tájékoztatási szervek funkcióinak körülhatárolását és munkájuk ellenőrzését az ország egész területén a Tudományos, Műszaki Haladás és Felsőoktatási Bizottság látja el. A Tudományos Műszaki Tájékoztatás Országos Rendszere programjának megvalósítása érdekében a szükséges káderek kiképzése céljából az ország főiskoláin rendszeresítik az informatika tantárgy oktatását.

(T. L.)

A tudományos közlemények kollektív szerzőségéről

A. V. SAFRANSZKIJ

Az eredeti cikk címe és leledhelye: O kollektivnom avtosztve naucsnuh publikacija. = Naucsno-Technicseskaja Informacija. Szerija 1. 1973. 11. no. 3-7. p. - A tömörítés SONNEVEND Péter munkája.

Számos elemzés bizonyítja, hogy korunk tudományosságának egyik fokozódó fontosságu jellegzetessége a tudományos alkotó munka kollektivitása. Csakhogy - amint erre már többen rámutattak - némely tudósok arra törekszenek, hogy minél több, mások által végzett kutatás publikálásakor "társszerzőként" szerepeljenek ("tudós-cápák"). Ilymódon a felfedezés, az alkotás kollektivitása nem azonosítható teljes mértékben a tudományos közlemények kollektív szerzőségével. A kollektív szerzőségre a formális alapot az

teremti meg, hogy egy kutatóintézet kollektívái mint mikroszociális csoportok tevékenységük során különböző – intézeten belüli és külső – alkotói, tájékoztatási, pénzügyi és szervezeti kapcsolatokkal rendelkeznek. Eközben hivatali helyzetük és hatáskörük kihasználásával egyeseknek lehetőségük adódik a publikációs "produktivitás" fokozására.

A probléma behatóbb tanulmányozása érdekében kérdőíves felmérést végeztek egy ágazati szintű kutatóintézetben, amely az ukrainai kőolaj- és földgázlelőhelyek feltárására hivatott. A tudományos publikációval vagy találmánnyal rendelkező kutatók közül 176 (az egész sokaság 60%-a) felelt az alábbi kérdésekre: hány saját és többszerzős közleménye jelent meg 1967–1971-ben; milyen indítékok alapján vett fel társszerzőként más személyeket; hány esetben kerültek érdemtelenül a publikáció társszerzői közé más személyek; szerepelt-e saját maga érdemtelenül kollégái vagy beosztottai munkáinak társszerzőjeként; hogyan értelmezi egy adott kutatás irányítójának a jogát a beosztottak által készített publikáció esetében; hogyan viszonyulna a társszerzőségére vonatkozó jog szigorubb elbírálásához.

A vizsgált időszakban a válaszolók 50,6%-a rendelkezett egyéni közleménnyel (egy szerzőre évi átlagban 0,9 publikáció). Társszerzőként publikált 85,3%. Egy munkatársra átlag hét társszerző jut (14,7%-nak nincs; 23%-nak 1-3, 24,2%-nak 2-4, 17,1%-nak 7-10, 21%-nak 10-nél több társszerzője volt). A munkatársaknak 2,5-szer nagyobb lehetősége van a kollektív, mint az egyéni szerzős publikációra. Az érdemtelen társszerzőséggel kapcsolatos kérdésekre adott válaszokban figyelemreméltó arányeltolódás észlelhető: a végzett munkák esetében ennek fennforgását tanúsítja 27,8%, míg saját személyére vonatkozóan csak 9,6%. A kettő átlagát fogadva el, az érdemtelen társszerzőség "mutatója" 18,7% lehet. Vagyis a publikációs tevékenységben jelentkező kollektivitás mintegy 20%-kal megemelt értéket mutat a tényleges alkotó munkában érvényesülő kollektivitáshoz viszonyítva.

A kérdőíven kilenc csoportban 20 kritériumot (indítékot) jelölhettek meg a válaszadók a társszerzőket illetően. Az első nyolc kritériummal azokat az eseteket jellemezheték, mikor a kutatómunkában, illetve a publikáció előkészítésében a társszerző(k) tényleges munkát végzett (végeztek). A további tizenkét kritérium viszont azokra az esetekre utalt, mikor a társszerző semmiféle effektív munkát nem fejtett ki (a válaszadók a társszerzős esetek 23,1%-nál jelölték meg ezeket – ez az arány alátámasztja a fenti következtetést!) A tudományos és műszaki alkotótevékenység kollektív jellegének növekedését vizsgáló megoszlási elemzések eredményei ily módon inkább a kutatókollektívák kapcsolatainak fokozódó bonyolultságáról és a kutatóintézet valamint egyéb szervezetek közti kooperáció terjedéséről, semmint az alkotás kollektívizálódásának ezzel egyenértékű fokáról tanuskodnak. Utalni lehet ezzel kapcsolatban az egyéni és társszerzős munkák további kutatásokban történő hasznosításának eltérő mértékére. Egy újabb szakkönyv (G. Lahtin: Taktika nauki) azt állítja, hogy a publikációk szerzői névsorának növekedésével csökken a rájuk való hivatkozások száma. Nem kizárt viszont, hogy ebben az is szerepet játszik, hogy a kutatók legértékesebb munkáikat a tudományos folyóiratokban közlik, amelyekre azután 2-3-szor gyakrabban hivatkoznak a szakma többi képviselői, mint például a tematikus tanulmánygyűjteményekre (amelyek túlnyomórészt társszerzős írásokat tartalmaznak, s színvonalukat tekintve is alacsonyabb tudományos értéket képviselnek, mint a folyóiratok). Feltehető mindenestre a kérdés, nem kellene-e a tudományirányításban egyértelműb-

ben körvonalazni a társszerzőségekre való jogot? Közvetetten a vizsgálat egyik kérdésére kapott válaszok érzékeltethetik az ezzel kapcsolatos véleményeket. A kérdés arra vonatkozott, célszerűnek tartanák-e a tudományos munka befejeztekor a kutatórészleg belső megbeszélésén az általános értékelés mellett annak meghatározását is, hogy a résztvevők milyen mértékben járultak hozzá a produktum létrehozásához? A pozitív válaszok aránya 39,8%.